

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kemmo, J., Pahkamäki, N. & Jääskeläinen, K. (2021) Sote-alan asiantuntijoiden terveiset korkeakoulukentälle. TAMKjournal, 11.10.2021.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/terveys/sote-alan-asiantuntijoiden-terveiset%e2%80%afkorkeakoulukentalle-jussi-kemmo-nelli-pahkamaki-ja-kersti-jaaskelainen/>

Sote-alan asiantuntijoiden terveiset korkeakoulukentälle | Jussi Kemmo, Nelli Pahkamäki ja Kersti Jääskeläinen

11.10.2021



TAMK on mukana Osaamo-hankkeessa kehittämässä sosiaali- ja terveysalalle uutta tapaa toimia väestön työllistymisen ja koulutukseen ohjautumisen alueilla. Hankkeen projektitiimi organisoii keskustelutyöpajoja, joissa haluttiin selvittää sote-alan tutkintojen ja täydennyskoulutuksen mahdollista sopeuttamistarvetta vastaamaan uudistuvan sote-kentän tarpeita paremmin. Tässä artikkelissa kokoamme terveiset, jotka saimme sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoilta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) korkeakouluille työstämän vision mukaan korkeakoulujen tulisi 2030-lukua kohden mentäessä lisätä koulutuksen tarjonnassa ennakoivuutta ja reagoida opetustarjonnalla sekä palveluilla nopeasti uudistuvan työelämän tarpeisiin (OKM 2017, 20–21). Ennakoinnin ja joustavan toiminnan tehostamiseksi korkeakoulu pyrkii verkostoitumaan eri alojen edustajien kanssa.

Osaamo-hankkeen projektitiimi organisoii vuoden 2021 alkupuolella keskustelumuotoisia “Vaikuta koulutustarjontaan” -työpajoja, joissa haluttiin selvittää sote-alan

korkeakouluopetuksen mahdollista sopeuttamistarvetta vastaamaan paremmin uudistuvan sote-kentän tarpeita. Keskustelujen avulla etsittiin ratkaisua Osaamo-hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin, joista yksi on jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen liittyvien palveluiden ja toimintamallien kehittäminen sekä eri toimijoiden keskinäisen yhteistyön sujuvoittaminen työllisyyden ekosysteemiä tiivistämällä. Edellä mainittu on valikoitunut Tampereen ammattikorkeakoulun kehittämisalueeksi. Yhteiskehittelytyöpajoihin osallistui sosiaali- ja terveysalan johtajia, asiantuntijoita sekä yksityisyrittäjiä yhdessä TAMK:n Osaamo-tiimin kanssa. Työpajoja pidettiin kolme helmi-maaliskuun aikana, ja ne käsittelivät sote-alan asiantuntijoiden ja johtajien näkemyksiä sote-alan nykytilanteesta ja tulevaisuuden osaamistarpeista. Työpajoissa käytiin avointa keskustelua ja ajatustenvaihtoa siitä, miten TAMK voisi osaltaan vastata sosiaali- ja terveysalan nykytilan sekä tulevaisuuden haasteisiin.

Pula työntekijöistä – sote-alan merkityksellisyys esiin

Työpajoissa nousi esiin huoli sote-alan hoitohenkilöstön työntekijäpulasta, joka koskee myös Pirkanmaan aluetta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021, 49–56). Työntekijäpula on suuri haaste monissa hoitoyksiköissä, mutta erityisesti kotihoidossa. Tästä syystä esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opiskelijoilla ja vastavalmistuneilla on liian suuria vastuita työkentällä, kun kokeneemmasta henkilöstöstä on pulaa. Myös sosiaalityöntekijöitä tarvittaisiin lisää. Hoitoalalla, etenkin lähihoitajakoulutuksessa, on pulaa hakijoista, ja toisaalta hakijat eivät välttämättä ole soveltuvia alalle esimerkiksi kielitaidon puutteen vuoksi.

Julkiseen keskusteluun kaivataan tarinoita sote-alan hyvistä kokemuksista, jotta esiin nousisi työn merkityksen lisäksi myös mielekkyys.

Sote-alalla tulevaisuuden haasteena on muun muassa alan heikko vetovoima ja riittämätön työolojen huomiointi (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021, 90). Sosiaali- ja terveysalan maine kaipaisi nostetta, ja alan onnistumistarinoita tulisikin nostaa entistä enemmän esiin ja julkiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan maine – huonot työolot, huono johtaminen, huono palkka, rankka työ – vaikuttaa heikentävästi alan houkuttelevuuteen, vaikka erot työpaikkojen välillä ovat kuitenkin isoja. Iso osa hoitajista viihtyy työssä erittäin hyvin ja kokee työnsä merkitykselliseksi. Julkiseen keskusteluun kaivattaisiin enemmän tarinoita alan onnistuneista muutosprosesseista ja hyvistä kokemuksista, jotta alan keskustelussa nousisi esiin myös sosiaali- ja terveysalan työn vahva merkityksellisyys ja mielekkyys.

Sosiaali- ja terveysalan erityiskysymykset johtamisen haasteena

Työpajoissa käytiin myös keskustelua sosiaali- ja terveysalan johtamisesta, erityisesti johtamisen erityispiirteistä. Merkittävänä sote-alojen erityispiirteenä johtamisessa korostuvat isot eettiset kysymykset. Työpajoissamme todettiin muun muassa, että ”esimiestyö on täynnä etiikkaa”. Johtamisen arvokeskustelua tulisikin pitää jatkuvasti yllä. Työpajoissa kuului sekin, että lisää osaamista tarvittaisiin sukupuolijohtamiseen eli siihen, miten erikäisiä alaisia ja erilaisiin johtamistyyliin tottuneita osajia olisi parasta johtaa.

Edellisten lisäksi kentän suurena haasteena koetaan olemassa olevaan dataan ja sen keräämiseen liittyvät ongelmat. Sote-alan asiantuntijoiden mukaan päätöksenteon tueksi ei ole olemassa eikä kerätä riittävästi empiiristä dataa ja vaikuttavuuteen kohdentuvaa tietoa. Vaihtelu eri alueiden välillä on huomattavan suurta: jopa naapurikunnissa sote-palvelujen taso ja saavutettavuus voivat vaihdella todella paljon. Haasteena on, ettei palvelujen tasosta ja eriarvoisesta tilanteesta ole olemassa tarpeeksi vertailtavaa tietoa. Esimerkiksi päihdepalvelujen osalta ei ole tarpeeksi tietoa käytetyistä menetelmistä ja interventioista ja niiden vaikuttavuudesta. Vertailtava tieto siitä, millaista hoitoa eri puolilla Suomea on saatavilla ja miten hoitoihin pääsee, on hyvin sirpaleista.

Tiedon keräämisen tavat eroavat myös paljon eri alueilla, joten alueiden välinen vertailu on vaikeaa. Tilastotieto voi myös olla puutteellista, sillä tiedonkeruu ei työpajaan osallistuneiden mukaan ole standardoitua tai systemaattista. Tutkimustieto kerätään ja saadaan liiaksi jälkikäteen ja viiveellä. Reaaliaikainen tiedon keruu oikeista asioista siis ontuu. Tämä taas vaikuttaa väistämättä päätöksentekoon, joka saattaa perustua vanhentuneeseen tietoon. Alueelliset erot saadun palvelun laadussa ja hyvinvoinnissa ovat sote-alalla isoja.

Uudistuva sosiaali- ja terveysala tavoittelee jatkossa palvelujen tuottamista tarpeeseen riittävän ajoissa, laadukkaasti ja kaikille yhdenvertaisesti (Valtioneuvosto 2021). Tämä vaatii rinnalleen myös osaamisen vahvistamista. Valtioneuvoston selvityksen (Kangasniemi ym. 2018) mukaan sote-ammattilaisilla tulisi substanssiosaamisen lisäksi olla myös asiakaskeskeisyyden kannalta oleellisia taitoja, kuten hyvät vuorovaikutustaidot ja sote-palvelujärjestelmän tuntemus. Sote-sektorit ovat olleet toisistaan suhteellisen erillään, ja uudistuminen sekä muutosten toteutuminen edellyttävät sektoriajattelun vähentämistä. Sote-alalla tullaan yhä enemmän tarvitsemaan tiedolla johtamisen taitoja ja kykyä hahmottaa uudistuksia.

Työpajoissa nousi esiin vuorovaikutustaitojen rooli myös johtamisessa, työntekijän sitoutumiseen, hyvinvointiin ja työssä viihtyvyyteen voi panostaa muutenkin kuin palkkaa lisäämällä, esimerkiksi säännöllisellä työnohjauksella, mahdollisuudella kehittää omaa osaamista, muilla ulkopuolisilla tuilla ja eduilla sekä toimivilla rakenteilla.

Tutkinto- ja täydennyskoulutus apuna muuttuviin sote-alan tarpeisiin

Sote-alan toimintaympäristön muuttuessa muuttuvat myös sote-alan ammattilaisten osaamistarpeet. Sosiaali- ja terveysalan yhteinen tavoite on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin sekä terveyden parantaminen (Terveydenhuoltolaki 1326/2010; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Alalla on yhteisiä osaamistarpeita, joten työpajoihimmekin oli kutsuttu sekä sosiaali- että terveysalan edustajia. Työpajoissa todettiin, että TAMK:n täydennyskoulutukset vastaavat hyvin työelämän osaamistarpeisiin, sillä koulutusten suunnittelussa kuunnellaan sote-alan asiantuntijoita, jolloin tarjolla olevat koulutukset ovat tarve- ja asiakaslähtöisiä.

Työpajoissa toivottiin täydennyskoulutuksia lisää erityisesti mm. neuropsykiatrisista vaikeuksista, traumamatiikasta sekä digiosaamisen päivittämisestä ja hyödyntämisestä. Lisäksi toivottiin, että täydennyskoulutusta vietäisiin tulevaisuudessa suoraan ”kentälle”, jolloin koko työyhteisö olisi mukana koulutuskokonaisuuden piirissä. Tällöin koulutuksesta saatava tieto leviäisi laajemmin työyhteisössä. Tulevaisuudessa on tärkeää pystyä tuottamaan

täydennyskoulutuksia yritysten kanssa tiiviissä, arjen työhön lomittuvassa, yhteistyössä. Etenkin johtamiskoulutusten osalta toivottiin, että koulutukset toteutettaisiin mahdollisimman lähellä organisaation omia prosesseja ja arjen toimintaa, jotta koulutuksesta jäisi mahdollisimman konkreettisia hyötyjä työyhteisöön. Työpajassa mainittiin, että etenkin hyvällä johtamiskoulutuksella voi olla merkittäviä vaikutuksia alan houkuttelevuuteen, sitoutumiseen ja alalla viihtymiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön erilaisten raporttien ja tutkimusten mukaan sote-uudistuksessa tarvittava sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisten osaaminen on määritelty kahdeksaan osaamisalueeseen: 1) asiakaslähtöisyys, 2) palvelujärjestelmän ja sen toiminnan tunteminen, 3) robotiikka ja digitalisaatio, 4) moniammatillinen ja monitieteinen yhteistyö, 5) ohjaus ja neuvonta, 6) tutkimus- ja kehittämisosaaminen, 7) vaikuttavuus sekä kustannus- ja laatutietoisuus sekä 8) ammattialakohtainen substanssiosaaminen (Kangasniemi ym. 2018, 16; Komulainen 2019, 4). Työpajoissa korostettiin, että jo tutkintokoulutuksen aikana sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden olisi hyvä kehittää ammatillisten taitojen lisäksi myöskin työelämä- ja työnhakutaitoja. Työpajassa mukana olleiden työnantajien mukaan opiskelijat tarvitsivat lisää geneerisiä työelämätaitoja, kuten ongelmanratkaisutaitoja ja vaikeiden tilanteiden ratkaisutaitoja. Työpajan asiantuntijoiden ja työnantajien mukaan osalla valmistuneista opiskelijoista on puutteita perustavanlaatuisissa työelämätaidoissa, esimerkiksi verokortin täyttäminen on vaikeaa.

Työpajassa todettiin, että opetussuunnitelmat eivät kuitenkaan aina anna yleisten työelämätaitojen opetukselle tarpeeksi tilaa. Esimerkiksi tiedonkeruun periaatteet tulisi ottaa vahvasti osaksi sote-alan tutkintoja ja tiedon analysoinnin täydennyskoulutusta tulisi lisätä. Työpajassa sote-alan asiantuntijat arvioivat, että digiloikka ei ole vielä tavoittanut tutkintokoulutusta kentän vaatimalla tavalla. Digitaalisuus tuottaa alan henkilöstölle myös uusia eettisiä pohdintoja. On kuitenkin huomioitava, että digitaalisuus ja teknologia eivät itsessään muuta alaa, vaan muutokset aiheutuvat asiakkaiden tarpeista ja teknologia tuo apuvälineitä muutokseen. Ennakointi opetussuunnitelmien sisältöjä laadittaessa on tärkeää, jotta valmistuvilla tutkinto-opiskelijoilla olisi mahdollisimman ajantasaiset ja olennaiset tiedot työelämään siirryttäessä.

Sosiaali- ja terveysalan tutkinto-opiskelijoille tulisi opettaa työnhakutaitoja jo varhaisessa vaiheessa opintoja, ja työnhakutaitoja tulisi kehittää läpi opintojen. Monella valmistuvalla on heikot taidot esimerkiksi CV:n rakentamisessa tai oman osaamisen sanoittamisessa. Erityisesti sote-alan opiskelijoilla syy heikkoihin työnhakutaitoihin voi piillä jo siinä, että iso osa opiskelijoiden harjoittelupaikoista välittyy Jobiili-harjoitteluvarausjärjestelmän kautta, eikä näin ollen avoimia hakuja tarvitse välttämättä tehdä opintojen aikana lainkaan. Ala myös työllistää hyvin, joten virallista CV:tä ei ehkä tule tehtyä ennen sen todellista tarvetta. CV:n tekoon ei välttämättä saa enää myöhemmin tukea, ja oman osaamisen sanoittamista voi olla vaikea harjoitella. Sosiaali- ja terveysalojen opetussuunnitelmissa työhaun taidot sisältyvät opintoihin melko sirpaleisesti tai eivät lainkaan, jolloin työhaun ja urasuunnittelun kokonaiskuvan hahmotus voi jäädä epäselväksi.

Sosiaali- ja terveysalan palveluntarjoajien kilpailutukset säätelevät alan rekrytointeja ja osaamistarpeita. Kilpailutukset tulevat todennäköisesti tulevaisuudessakin vaikuttamaan siihen, mitä koulutuksia sosiaali- ja terveysalan osaajat ja työnantajat tulevat hankkimaan. Saatetaankin ajautua tilanteisiin, joissa koulutusta hankitaan kilpailutus edellä eikä aidon osaamisen tarpeen näkökulmasta. Sote-alan asiantuntijoiden mukaan kilpailutuksissa

saa usein lisäpisteitä hyvin spesifeistä täsmäkoulutuksista laajempien kokonaisuuksien sijaan. Kilpailutukset tuottavat myös alueellista eriarvoisuutta, esimerkiksi sen suhteen, missä vaiheessa sote-alan opiskelija voidaan palkata sijaiseksi ja mitä palveluntarjoajia suositaan. Korkeakoulujen ja täydennyskoulutusten tulee tulevaisuudessa huomioida kilpailutusten merkitys sote-kentällä.

Yhteenvetoa työpajoista ja tulevaisuuden suunnat

Korkeakoulun ja työelämäkentän vuoropuhelu tuotti puolin ja toisin ymmärrystä sekä uusia ajatuksia yhteistyön syventämiseksi. Myös tulevaisuudessa on tärkeää ylläpitää keskusteluyhteyttä ja kehittää väyliä ajatusten välittämiseen, jotta korkeakoulukenttä saa ajankohtaista tietoa työkentän nykytilasta.

Tampereen ammattikorkeakoulu on monialainen ammattikorkeakoulu, ja alojen rajoja ylittävää toimintaa on jo paljon. Tulevaisuutta ajatellen tiiviimpää yhteistyötä voisi olla vielä enemmänkin mm. tekniikan ja liiketalouden alojen sekä sote-alan kesken. Terveyden edistämistyö muuttunee tulevaisuudessa sote-alalla merkittävästi, kun kenttään vaikuttaa hyvinvointiteknologian ja digitaalisten apuvälineiden ja palveluiden kehitys. Tarvitsisimmekin lisää terveyden edistämiseen ja digipolkuihin liittyvää kouluttamista.

Osaamo-hankkeen seuraavassa vaiheessa me tamkilaiset lähdemme yhdessä Tampereen laajan työllisyydenhoidon konsortion, Tampereen aikuiskoulutuskeskuksen (TAKK) ja Tampereen seudun ammattiopisto Tredun kanssa selvittämään alalta nousevia kehitysehdotuksia sosiaali- ja terveystalouden imagon parantamiseksi, työvoimapulan helpottamiseksi ja houkuttelevuuden lisäämiseksi. Askeleita on myös jo otettu uraohjauksen lisäämiseksi tutkinto-ohjelmiin: TAMKIn sosiaali- ja terveystalouden henkilöstöstä on esimerkiksi koulutettu kaksi nimettyä uraohjaajaa Ohjaus tulevaisuuden työhön -hankkeen kautta (Isosuo & Karttunen 2021).

Hankkeen projektitiimille työpajakokemus oli rikastuttava. Tästä inspiroituneena jatkamme työpajatyöskentelyä syksyllä sote-alan johtajien työpajalla.

Osaamo-hanke

Osaamo-hankkeessa on mukana kuusi kaupunkia, ja hanke kehittää uudenlaista Osaamo-mallia, jossa huomioidaan aikuisväestön erilaiset tarpeet työllistymisen, jatkuvan oppimisen, työllistämispalveluihin osallistumisen ja yrittäjyyden osalta. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen päätavoitteena on kehittää uusia palveluja ja ratkaisuja, jotka tehostavat väestön työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista. Toisena päätavoitteena on helpottaa uusilla ratkaisuilla työnantajien rekryointitarpeita ja osaavan työvoiman saatavuutta. Lisäksi tarkoituksena on löytää uusia toimintamalleja ja ratkaisuja osaamisen kehittämisen haasteisiin, kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseen ja sirpaleiseen palvelutarjontaan huomioiden työnhakijoiden, työnantajien ja muiden sidosryhmien palvelutarpeet.

<https://6aika.fi/project/osaamo/>

<https://omavisio.fi/osaamo/>

<https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/6aika-osaamo>

Lähteet

Isosuo, T. & Karttunen, M. 2021. Hyvä, parempi, paras tulevaisuuden uraohjaus. Lähtökohdat ja uraohjauskoulutus. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-323-5>

Kangasniemi, M., Hipp, K., Häggman-Laitila, A., Kallio, H., Karki, S., Kinnunen, P., Pietilä, A-M., Saarnio, R., Viinamäki, L., Voutilainen, A. & Walden, A. 2018. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39/2018.

Komulainen, K. 2019. Tulevaisuuden sote-osaaminen. Deduktiivis-induktiivinen sisällönanalyysi sote-asiantuntijoiden haastatteluista. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu - tutkielma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20190750>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle; Taustamuistio korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 visiotyölle. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:44. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-522-8>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Terveysdenhuoltolaki 30.12.2010/1326. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2021. Toimialaraportit. Katsaus sote-alan työvoimaan. Toimintaympäristön ajankohtaisten muutosten ja pidemmän aikavälin tarkastelua. TEM toimialaraportit 2021:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162852/TEM_2021_02_t.pdf

Valtioneuvosto. 2021. Sote-uudistus. Mikä sote-uudistus? Viitattu 27.9.2021. <https://soteuudistus.fi/mika-sote-uudistus->

Kirjoittajat

Jussi Kemmo

Lehtori, sosionomin tutkinto-ohjelma
Sosiaali- ja terveysala, TAMK
jussi.kemmo@tuni.fi

Nelli Pahkamäki

Suunnittelija, urapalvelut
Oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut, TAMK
nelly.pahkamaki@tuni.fi

Kersti Jääskeläinen

Asiakkuuspäällikkö
Jatkuvan oppimisen palvelut, TAMK
kersti.jaaskelainen@tuni.fi

Kuvituskuva: Jaakko Saarilampi/TAMK